

Eduskunnan hallintovaliokunta

Asia: VNS 5/2021 vp; kuuleminen pe 26.11.2021

Kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko

Sisäministeriö pitää kehityspolitiikan ylivaalikautista selontekoa tärkeänä poliittisena asiakirjana, jolla voidaan tuoda pitkäjänteisyyttä vaikeiden globaalien kysymysten hoitoon. Määrätietoisella kehityspolitiikalla voidaan omalta osaltamme vaikuttaa ilmastonmuutoksen köyhyyttä, kriisejä ja epävakautta aiheuttaviin tekijöihin, jotka sysäävät ihmisiä liikkeelle.

Sisäministeriö on pitänyt tärkeänä, että valtioneuvoston sisällä huolehditaan siitä, että eri politiikkasektoreihin pureutuvat selonteot, tukevat laajasti hallitusohjelman täytäntöönpanoa. Vaikka tässä selonteossa pureudutaan kehityspolitiikkaan, se on, kuten selonteossakin todetaan, osa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Maamme hyvinvointi ja turvallisuus kytkeytyvät monin tavoin kansainväliseen kestävään kehitykseen, sääntöpohjaisen monenkeskiseen järjestelmään sekä kansainväliseen turvallisuuteen ja talouteen. On tärkeää, että eri politiikkasektorit tukevat käytännön toiminnassa toisiaan.

Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen ja tämän työn pitäminen yhtenä kehityspolitiikan keskeisenä julkilausuttuna kehityshaasteena, saa sisäministeriöltä täyden tuen. Tasa-arvoiset yhteiskunnat, joissa myös naisten ja tyttöjen oikeudet otetaan huomioon ja joissa naisilla ja tytöillä on mahdollisuus osallistua aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan, ovat vakaampia ja keskimäärin paremmin toimeen tulevia maita. Yhteiskuntarauhan kannalta olennaista on mm. mahdollisuus kouluttautua ja saada ihmisarvoista työtä. Ihmisarvoisen työn avulla vähennetään köyhyyttä ja epätasa-arvoa, millä on huomattava vaikutus yhteiskuntien hyvinvointiin ja vakauteen sekä esimerkiksi muuttoliikkeeseen.

Selonteko on myös vahva kannanotto globaalista vastuusta ja solidaarisuudesta, mikä tekee asiakirjasta erityisen tärkeän. Paikallisesti identifioiduista ongelmista tulee nykypäivänä nopeasti lähiympäristöön ja kauemmaksi maailmalle heijastuvia ongelmia. Mitä varhaisemmassa vaiheessa huolestuttaviin kehityskulkuihin päästään eri osapuolia osallistavasti vaikuttamaan, sitä paremmat mahdollisuudet on päästä korjaaviin tuloksiin.

Sisäministeriö pitää hyvänä, että Suomen kehitysyhteistyön maantieteellinen painopistealue on Afrikka, jonka kehitys ja turvallisuus vaikuttavat suoraan EU:hun ja sen

24.11.2021

jäsenmaihiin. Kehittyvien maiden vaurastuessa yhä suurempi osa maailman vähiten kehittyneistä maista tulee ennusteiden mukaan sijaitsemaan Afrikassa. Maanosa tulee ennusteiden mukaan olemaan erittäin altis ilmastonmuutoksen sysäämiin kehityskulkuihin, mikä yhdistettynä voimakkaaseen väestönkasvuun johtaa vääjäämättä kasvaviin muuttoliikkeisiin. Toisaalta Afrikassa tapahtuu myös voimakasta talouskasvua ja positiivista yhteiskunnallista kehitystä, jota on tärkeä tukea perinteisen kehitysyhteistyön lisäksi syventämällä ja monipuolistamalla taloudellisia ja poliittisia suhteita Afrikan maihin niin, että kaikki osapuolet hyötyvät yhteistyöstä.

Selonteossa todetaan, että muuttoliike on osin maiden sisäistä tai suuntautuu lähtömaiden lähialueille. Lähes 70 miljoonaa ihmistä on joutunut pakenemaan kodeistaan vainon, konfliktien, ihmisoikeusloukkausten, väkivaltaisuuksien tai muiden pakottavien syiden takia. Heistä 40 miljoonaa on paennut oman kotimaansa sisällä. Suurin osa pakolaisista siirtyy kehitysmaasta toiseen kehitysmaahan. Suurimmat pakolaisia isännöivät maat ovat Syyrian, Afganistanin ja Etelä-Sudanin naapurimaat (Turkki, Pakistan, Libanon, Iran, Uganda ja Jordania). Suuria pakolaismääriä isännöivien maiden kantokyvyn tukeminen on tärkeä osa muuttoliikkeiden globaalia hallintaa.

EU:n alueelle suuntautuvassa muuttoliikkeessä on kyse ilmiöstä, johon kuuluu erilaisia ihmisryhmiä, ja liikkumisen motivaatio sekä status voivat muuttua matkan aikana. Vuonna 2015 erityisesti Syyriasta, Irakista, useista Afrikan maista sekä Afganistanista Eurooppaan suuntautuneen muuttoliikkeen ja pakolaisuuden taustalla vaikuttivat ennen kaikkea pitkittyneet väkivaltaiset konfliktit sekä tulevaisuuden näköalojen puuttuminen.

Muuttoliikkeen perimmäiset syyt on laaja käsite. Muuttoliikkeiden perimmäisiksi syiksi ymmärretään yleensä ne yhteiskunnalliset, poliittiset ja ympäristöolosuhteet, joiden vuoksi ihmiset lähtevät – esim. yhteiskunnallinen sorto, aseelliset konfliktit, ruokaturvan haasteet, köyhyys, ilmastonmuutos, työpaikkojen tai opiskelumahdollisuuksien puute tai pyrkimys oman ja läheisten paremman elämän rakentamiseen. Ihmisten muuttohalukkuuteen vaikuttaa käytännössä hyvin moninainen joukko muitakin tekijöitä, kuten sosiaaliset verkostot ja tiedonsaannin mahdollisuudet. Näistä on erotettava nimenomaan pakolaisuuden taustalla olevat pakottavat syyt: kotiseudulla saattaa olla käynnissä aseellinen konflikti taikka ruoan saanti on lähes mahdotonta. Päättös lähteä kotiseudulta on silloin henkiinjäämisen ja ihmisarvoisen elämän edellytys. Siirtolaiselle muuttopäätös on yleensä vapaaehtoinen: vaikka lähtemiseen liittyy riskejä, se näyttäytyy parempana tulevaisuuden mahdollisuutena kuin kotiseudulle jääminen. Todellisuus ei kuitenkaan ole näin mustavalkoinen, vaan lähtöpäätökseen liittyy usein sekä pakottavia syitä että jonkinasteista vapaaehtoisuutta. Tutkimusten mukaan konfliktit ovat yleisin syy pakolaisuuteen. Tällä hetkellä maailman humanitaarisista tarpeista 80 % johtuu pitkittyneistä konflikteista, joihin liittyy aina myös pakkomuuttoa sekä maan sisällä että rajan yli. Kehitysyhteistyömäärärahoilla toteutettava humanitaarinen avun tavoitteena on

24.11.2021

säästää ihmishenkiä ja lievittää inhimillistä kärsimystä äkillisissä ja pitkittyneissä kriiseissä mutta epäsuorasti hillitsee muuttoliikettä mm. parantamalla ruokaturvaa ja vakauttamalla yhteisöjä.

Konfliktinehkäisy, kriisinhallinta, kehityspolitiikka ja -yhteistyö, ilmastonmuutoksen vastainen työ ja kaupallistaloudellinen yhteistyö ovat kaikki tiedossa olevia keinoja, joilla voidaan vaikuttaa muuttoliikkeiden taustalla vaikuttaviin tekijöihin. Kehitysyhteistyö on käytännön yhteistyötä kehitysmaiden sekä muiden yhteistyökumppaneiden – kuten kansainvälisten järjestöjen, kansalaisjärjestöjen ja yritysten – kanssa köyhyyden vähentämiseksi, tasa-arvoisen yhteiskunnan rakentamiseksi ja kestävä kehityksen saavuttamiseksi. Pitkäjänteisen luonteensa johdosta kehitysyhteistyöllä on ennen kaikkea ennalta ehkäisevä rooli. Kehitysyhteistyöllä voidaankin ehkäistä konflikteja, ilmastonmuutosta, varautua luonnonkatastrofeihin ja pureutua pitkällä aikavälillä yhteiskuntien sisäiseen ja globaaliin eriarvoisuuteen. Maiden oman talouden perusedellytysten vahvistaminen tukee toimeentuloa ja luo sitä kautta tulevaisuuden uskoa. Kaikki nämä ovat seikkoja, joilla on yhdessä tai yksittäin vaikutusta yksilön tahtotilaan ja halukkuuteen lähteä maastaan.

Vuoden 2015 jälkeen, ja erityisesti Euroopassa, on herätty pohtimaan myös takaisin lähtömaihin suuntautuvaa muuttoliikettä, palaajien erityisongelmia ja jälleen kotoutumisen tematiikkaa. Onnistunut uudelleenkotoutuminen on sekä palaajan että sen yhteiskunnan etu, johon palataan. Euroopassa keskustellaan nyt siitä, miten myös kehitysyhteistyön keinoin voidaan pyrkiä edistämään sekä psykososiaalisesti että taloudellisesti onnistunutta kestävää paluuta ja paluuyhteisöön juurtumista.

Keinoja vaikuttaa muuttoliikkeeseen on useita, joista tärkeimmät ovat EU ja monenkeskiset rahoituskanavat. Tukea pakolaisille, kauttakulkualueille ja lähtömaihin kanavoituu mittavassa määrin EU:n, kansainvälisten järjestöjen ja monenvälisten kehitysrahoituslaitosten kautta. EU:n rahoituskehyskaudella 2021–2027 korostuu muuttoliikkeyhteistyö kolmansien maiden kanssa. Painotus on muuttoliikkeen perimmäisiin syihin vastaamisessa EU:n rahoituksen keinoin sekä parantamalla koherenssia EU-politiikkojen välillä. Muuttoliikkeen perimmäisiin syihin ja muuttoliikkeen hallintaan on korvamerkitty 10 prosentin osuus ulkosuhderahoitusvälineestä. Muuttoliikkeen ulkoista ulottuvuutta erityisesti palautusten tukemisen osalta rahoitetaan myös välineeseen sisältyvästä maahanmuutto- ja turvapaikkarahastosta. Tarkoituksena on kohdentaa nykyistä enemmän kehitysrahoitusta muuttoliikkeen perimmäisiin syihin erityisesti Afrikassa ja Lähi-idässä.

On tärkeä vaikuttaa kansainvälisissä järjestöissä ja foorumeilla sen puolesta, että tukea lähtö- ja kauttakulkumaihin lisätään, tuen koordinaatiota tehostetaan ja pakolaisten, turvapaikanhakijoiden ja siirtolaisten oikeuksia suojellaan ja heidän kohtelunsa on

24.11.2021

oikeudenmukaista. Useat monenkeskiset toimijat ovat keskeisessä roolissa muun muassa Lähi-idän mittavien muuttoliikehaasteiden ratkaisemisessa. Tukea on suunnattava ja suunnataan suuria pakolaismääriä vastaanottaneisiin maihin ja kauttakulkumaihin, vahvistaen niiden kantokykyä ja pakolaisten suojelua sekä ehkäisten ihmiskauppaa ja -salakuljetusta.

Suomi vaikuttaa muuttoliikkeisiin liittyviin keskusteluihin myös globaalilla tasolla. Vuonna 2018 Suomi osallistui YK:n siirtolaisuus- ja pakolaisviitekehysten (compacts) neuvotteluihin ja äänesti neuvottelutulosten hyväksymisen puolesta YK:n yleiskokouksessa. Neuvotteluissa Suomen lähtökohta oli, että muuttoliikkeiden hallinta edellyttää tehokkaampaa yhteistyötä lähtö-, kauttakulku- ja vastaanottajamaiden välillä.

[Hallintovaliokunnan sihteeristön kanssa on sovittu, että tähän ministeriön lausuntoon liittyvä siviilikriisinhallintaa koskeva osuus toimitetaan valiokunnalle viimeistään 30.11. erillisenä lähetyksenä.]